



# inštitut za primerjalno pravo

Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenija • [www.ipp-pf.si](http://www.ipp-pf.si)

T: +386 1 42 03 119 • F: +386 1 42 03 120 • E: [ipp.pf@pf.uni-lj.si](mailto:ipp.pf@pf.uni-lj.si)

## IZDELAVA PRAVNEGA MNENJA GLEDE UMESTITVE DALJNOVODA BROD (ZIN-2/17 430-92/2017)

Naročnik: Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za urejanje prostora

Ljubljana, julij 2017

## OPREDELITEV PROBLEMA

Pravno mnenje se opredeljuje do sledečih vidikov umeščanja daljnovoda Brod v prostor, navedenih v naročilu naročnika ZIN-2/17 430-92/2017:

- » - odnos do načrtovane rabe v prostoru,
- odnos do ustreznega trajnostnega varovanja bivalne kakovosti prebivalcev,
- odnos do pravnih posledic posegov na zemljišča in morebitnih odškodninskih zahtevkov lastnikov zemljišč.«

Hkrati z navedenim naročilom so bila posredovana tudi nekatera natančneje razdelana vprašanja z natančnejšo predstavitvijo problematike in gabaritov načrtovanih ukrepov (opisno in z nekaj skicami, ki jih tu izvzemamo):

*»Ali je potrebno za postavitev daljnovoda 2 x 400 kV (kar v bistvu pomeni postavitev dveh daljnovodov jakosti vsak po 400 kV, postavljenih na enotnih stebrih, ki so od obstoječih višji in stojijo na širših temeljih in verjetno tudi na drugih mikrolokacijah od obstoječih), pridobiti novo služnost od lastnikov zemljišč na trasi ali pa je ta služnost že zajeta v obstoječi služnosti, če izhajamo iz predpostavke, da ima ELES služnost za obstoječi daljnovod jakosti 1 x 220 kV? Vprašanje se seveda nanaša tako na služnost prehoda žic nad zemljiščem kot tudi seveda postavljanja novih stebrov.*

*Nekaj, po našem mnenju relevantnih podatkov iz variantne analize za mikrolokacijo Brod, ki potrjujejo našo tezo, da bi bile nepremičnine po izgradnji bolj obremenjene kot do sedaj:*

1. EMS, gostota magnetnega pretoka [...]
2. Višina stebrov, da zadostijo kriterijem mejnih vrednosti EMS (tabela 5.2 stran 48 variantne analize) je 36 m do prve žice + 28 m do vrha skupaj 64 m. Tak steber v ozkem koridorju Broda ob porušitvi pade direktno na objekte. [...]
3. Prenosne moči [...]

*Ali v primeru gradnje novih daljnovodov (2 x 400 kV) obstoji pravni temelj odškodninske odgovornosti za premoženjsko škodo (znižanje vrednosti nepremičnin in če, katerih, torej v kakšni oddaljenosti od daljnovoda) in nepremoženjsko škodo? Če je odgovor pozitiven – katera zakonska določila predstavljajo pravno podlago te odgovornosti in kdo je upravičen takšno odškodnino terjati?*

*Glede nepremoženjske škode – pomembno je izpostaviti, da nekatere najuglednejše svetovne revije navajajo študije, po katerih se koincidenca levkemije pri otrocih, ki živijo do 200 m od daljnovoda, poveča na količnik 1,62.«*

V prvem delu mnenje naslavlja problematiko pravnih posledic načrtovane umestitve daljnovoda na zemljišča in odškodninskih zahtevkov lastnikov zemljišč. V tem okviru je sprva obravnavano stvarnopravno relevantno vprašanje razširitve morebitnih obstoječih služnosti, nato pa se mnenje osredinja na analizo odškodninske odgovornosti za premoženjsko in nepremoženjsko škodo. Drugi del mnenja obravnava umestitev daljnovoda v odnosu do načrtovane rabe in ustreznega trajnostnega varovanja bivalne kakovosti prebivalcev.

Pravno mnenje predstavlja osebno strokovno stališče avtorja in je pripravljeno na podlagi njegovega najboljšega znanja in osebne presoje po skrbni analizi obravnavanih vprašanj. Opozarjamo, da kljub temu v mnenju predstavljena stališča ne pomenijo, da organi, ki bodo morebiti presojali zadevo, ne bi mogli odločiti drugače. Mnenje temelji na predpostavki pravilnosti dejanskega stanja, kot je izkazano v navedbah naročnika in predloženih dokumentih. Avtor za izdelavo mnenja ni pridobival drugega gradiva, razen v mnenju navedenih relevantnih pravnih virov in strokovne literature.

## ANALIZA PRAVNE UREDITVE IN MNENJE O ZASTAVLJENIH VPRAŠANJIH

### A. Umestitev daljnovoda Brod v odnosu do pravnih posledic posegov na zemljišča in morebitnih odškodninskih zahtevkov lastnikov zemljišč

#### 1. RAZŠIRITEV SLUŽNOSTI

##### 1.1. Načelo obzirnega izvrševanja služnosti in načelo restrikcije

Eno od temeljnih načel ureditve služnosti je, da je **treba služnosti izvrševati obzirno** (*servitutibus civiter utendum est, servitus civiliter exercenda est*) **in samo v obsegu, ki ustreza vsebini služnosti**.<sup>1</sup> Imetnik pravice že po splošnih pravilih svojo pravico lahko izvršuje le tako, da drugim ne povzroča škode, pri služnostnem upravičencu pa je to pravilo še strožje.<sup>2</sup> Po **načelu restrikcije**, ki je izrecno določeno v 1. odstavku 219. člena SPZ<sup>3</sup> (prej identično v 1. odstavku 50. člena ZTLR in smiselno enako v paragrafu 484 ODZ<sup>4</sup>) in izhaja tudi iz splošnih pravil o razlagi določil (v dvomu v korist služnostnega zavezanca, ki je s služnostjo obremenjen<sup>5</sup>), mora namreč služnostni upravičenec svojo služnost izvrševati tako, da najmanj obremenjuje služečo nepremičnino.<sup>6</sup> Stvarne služnosti se morajo utesnjevati, kolikor dopušča njihov namen in

---

<sup>1</sup> Juhart, Tratnik, Vrenčur (ur.), Stvarnopravni zakonik s komentarjem, GV Založba, Ljubljana 2004, str. 873; Stipković, Stvarno pravo, Informator, Zagreb 1998, str. 636; Rušnov-Posilović, Tumač občemu avstrijskemu gradjanskemu zakoniku, 2. izdaja, Tisak i naklada knjižare L. Hartmana (St. Kugli), Zagreb, str. 605.

<sup>2</sup> Juhart, Tratnik, Vrenčur, Stvarno pravo, GV Založba, Ljubljana 2007, str. 591.

<sup>3</sup> »Stvarna služnost se izvršuje na način, ki najmanj obremenjuje služno stvar.«

<sup>4</sup> »Posestnik gospodujočega zemljišča more sicer svojo pravico izvrševati na njemu poljuben način, vendar se služnosti ne smejo razširjati, marveč se morajo utesnjevati, kolikor to dopušča njihova narava in namen ustanovitve.« Podobno tudi v srbskem občnem zakoniku v paragrafih 354-356, glej Stojanović, Pop-Georgiev, Komentar Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima, Službeni list SFRJ, Beograd 1980, str. 119.

<sup>5</sup> Rušnov-Posilović, nav. delo, str. 604-605.

<sup>6</sup> Glej tudi Žuvela, Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, Narodne novine, Zagreb 1985, str. 242; Stojanović, Pop-Georgiev, nav. delo, str. 119; Koch v Koziol, Bydlinksky, Bollenberger, ABGB Kommentar, Springer, Wien, New York 2007, str. 473.

narava,<sup>7</sup> v interesu lastnika služeče stvari se morajo primerno (pošteno) izvrševati, tako da je breme čim manjše.<sup>8</sup>

## 1.2. Prepoved razširjanja služnosti

V skladu z navedenimi načeli **služnosti ni dopustno razširjati**.<sup>9</sup> Ponekod je prepoved razširitve služnosti (nem. *Erweiterung der Dienstbarkeit*) detajlneje urejena že v samih civilnih zakonikih (glej npr. paragraf 493 ABGB<sup>10</sup> in srbski občni zakonik<sup>11</sup>), drugod jo je razvila sodna praksa. Tako npr. služnost poti opravičuje hoditi po poti,<sup>12</sup> ne vsebuje pa pravice vožnje;<sup>13</sup> služnost vožnje z lahкими vozili ne vsebuje vožnje s težkimi vozili;<sup>14</sup> služnostni upravičenec do črpanja vode iz vodnjaka nima pravice vgraditi v vodnjak motorne črpalke za črpanje vode;<sup>15</sup> asfaltiranje makadamske poti predstavlja razširitev služnosti, saj gre za kvantitativno spremembo, ki še bolj obremenjuje lastninsko pravico na služečem zemljišču, česar služnostni zavezanec ni dolžan trpeti,

<sup>7</sup> Ibid, str. 606; Frantar, Stvarno pravo – stvarne pravice, posest, nujne poti, meje, kmetijska zemljišča, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1993, str. 207; Stojanović, Pop-Georgiev, nav. delo, str. 119

<sup>8</sup> Frantar, nav. delo, str. 207; Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 473, in tam navajana odločba avstrijskega OGH št. 8Ob84/68.

<sup>9</sup> Frantar, nav. delo, str. 207; Gavella (ur.), Stvarno pravo, Informator, Zagreb 1998, str. 636; Rušnov-Posilović, nav. delo, str. 595, 604-605.

<sup>10</sup> »Nasprotno se ne sme brez posebnega dovoljenja pravica hoje razširiti na pravico ježe ali se dati nositi od živali; niti pravica živinogonje na pravico, vlačiti težka bremena čez služno zemljišče; niti pravica voziti na pravico, goniti prosto puščeno živino čez zemljišče.« Glej tudi Rušnov-Posilović, nav. delo, str. 612.

<sup>11</sup> Stojanović in Pop-Georgiev ga takole citirata: »...onaj koji ima pravo prolaza, može prolaziti preko poslužnog dobra, ali »ne može jahati i voziti se ne može«; onaj »ko ima pravo da putanjom preko tuđe zemlje svoju stoku progoni, onaj može istom putanjom i kolica terati«, »ali teška bremena tuđa vući ne može«; onaj, pak, koji ima pravo puta »na tuđoj zemlji, onaj može tuđa kolica voziti s dva, četiri ili više konja, volova, bivola itd. a i marvu vezanu provoditi; no marvu ili stoku puštenu čoporom preko iste zemlje proterivati ne može«; pri tome, »u svim ovim slučajevima mora se ovaj strogo opredeljene staze i putanje držati, a ne verugati, i nove puteve praviti, i naročito na to motriti, da ne bi marva ili stoka prolazeća štetu služećoj zemlji činila«.« Stojanović, Pop-Georgiev, nav. delo, str. 119.

<sup>12</sup> Po avstrijski sodni praksi to vključuje tudi potiskati otroški voziček ali nakupovalni voziček. Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 478.

<sup>13</sup> Rušnov-Posilović, nav. delo, str. 605.

<sup>14</sup> Ibid.

<sup>15</sup> Žuvela, nav. delo, str. 242, ki navaja odločbo Okrožnega sodišča v Sisku, Gž-1540/76. Omenjata sicer tudi odločbo VS Hrvatske Rev-155/66, kjer je sodišče zapisalo, da se z ozirom na napredek tehnike in življenjskega standarda kot razširitev služnosti črpanja vode iz vodnjaka ne more opredeliti črpanje vode s hidroforjem, v kolikor z njegovo postavitvijo služnost za lastnike služeče stvari ne bi postala bolj obremenjujoča.

upravičenec pa pravice, da tako pot asfaltira, nima;<sup>16</sup> posegi izven trase poti predstavljajo razširitev služnosti;<sup>17</sup> razširitev služnosti lahko pomeni že nesorazmerno povečanje števila voženj v primerjavi s tistimi, ki so se opravljale prej;<sup>18</sup> vsakodnevna vožnja s kamionom s cisterno za odvoz mleka je razširitev služnosti pešhoje in občasnih prevozov za gospodarske potrebe kmetije z osebnim vozilom oziroma traktorjem;<sup>19</sup> nedovoljeno širitev služnosti poti predstavlja sprememba služnosti z manjšimi kmetijskimi stroji in priključki na večje, širše in zmogljivejše stroje, ki so bili kupljeni zaradi uvedbe intenzivne vzreje krav zaradi oddaje mleka.<sup>20</sup> Za razširitev služnosti bi šlo lahko tudi v primeru spremembe namembnosti gospodujočega zemljišča, npr. če bi bila uporaba poti namenjena za dostop do stanovanjske hiše, nato pa bi v tej hiši upravičenec ustanovil kliniko z rednimi obiski obiskovalcev, ali pa če bi se gospodujoče zemljišče iz kmetijskega spremenilo v stavbno z bolj frekventnimi vožnjami.<sup>21</sup> Kadar je služnost ob njenem nastanku natančno določena oziroma izmerjena, težav z ugotavljanjem razširjanja načeloma ne bo, v primeru splošnejših opisov služnosti pa bo treba za oceno razširitve sprva ugotoviti vsebino služnosti, pri čemer bo poleg ocene aktualne potrebe služnostnega upravičenca pomembno tudi, kakšna sta bila predviden in dejanski prvoten način izvrševanja služnosti.<sup>22</sup>

Splošno pravilo, da spremenjene potrebe gospodujočega zemljišča ne opravičujejo razširitve služnosti,<sup>23</sup> je relativizirano zgolj v primerih t. i. tehničnega napredka na področju prometnih sredstev in mehanizacije, tj. takrat, ko se moderno prometno sredstvo uporablja **za isti namen kot prejšnje vozilo** (npr. motorno vozilo nadomesti vprežno vozilo **v obsegu in dimenzijah obstoječe služnosti pravice vožnje**).<sup>24</sup> V primerih tehničnega napredka pravzaprav ne moremo govoriti o razširitvi služnosti,<sup>25</sup>

<sup>16</sup> Frantar, nav. delo, str. 233-234.

<sup>17</sup> VSL I Cp 1549/2015.

<sup>18</sup> VSL I Cp 2779/2015. Prim. odločbe avstrijskih sodišč v SZ 50/53 (1977), EvBl 1978/1, kjer povečanje števila smučarjev in turističnih sprehajalcev ni pomenilo razširitve služnosti, [https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap8\\_0.xml?section=5;section-view=true#DAAHJGGD](https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap8_0.xml?section=5;section-view=true#DAAHJGGD) (7. 6. 2017).

<sup>19</sup> VSL I Cp 1620/99.

<sup>20</sup> VSL II Cp 2877/2013.

<sup>21</sup> VS RS II Ips 461/2005, VS RS II Ips 14/97.

<sup>22</sup> Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 473.

<sup>23</sup> Juhart, Tratnik, Vrenčur (ur.), nav. delo, str. 909.

<sup>24</sup> Gavella, nav. delo, str. 636; Rušnov-Posilović, nav. delo, str. 605; Wolf, Sachenrecht, C.H.: Beck, München 1985, str. 327, kjer je omenjena tudi praksa nemških sodišč (BGHZ 44, 171; BGH NJW 1976, 417 – glej tudi v teh sodbah navajane druge sodbe); Juhart, Tratnik, Vrenčur (ur.), nav. delo, str. 909. Glej tudi Frantar, nav. delo, str. 233, kjer je predstavljena starejša sodna praksa (sodba Okrožnega sodišča v Celju, opr. št. Gž 404/74; PPLj. 1983/13; sodba Okrožnega sodišča v Splitu, opr. št. Gž 1024/74; sodba Okrožnega sodišča v Mariboru, opr. št. 629/73; VS Slovenije, opr. št. Rev. 34/74; Okrožno sodišče Novo mesto, opr. št. Gž 285/72); iz novejšje sodne prakse lahko omenimo npr. VSL I Cp 3408/2013, VSL II Cp 3358/2013.

<sup>25</sup> Tako tudi Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 473.

saj njen obseg in dimenzija ter vsebina ostajata enaka, kot posledica tehničnega napredka se (brez siceršnjih posegov v služecho nepremičnino) spremeni zgolj sredstvo, ki ga zaradi njenega izvrševanja uporablja služnostni upravičenec (npr. motorno vozilo namesto vprege,<sup>26</sup> motorno vozilo namesto hoje in ročnih vozičkov,<sup>27</sup> samokolnica za prevoz gnoja namesto uporabe »tralje« za prenos gnoja,<sup>28</sup> prevoz traktorja s prikolico namesto prevoza vprežnega voza<sup>29</sup>). V skladu z navedenim je sodna praksa že v 70-ih letih prejšnjega stoletja poudarjala, da stališče o tehničnem napredku velja **le pod pogojem**, da uvajanje novih vozil, ki po moči in obsegu pomembno presegajo do sedaj običajen način voženj, **ne pomeni prevelike obremenitve služčega zemljišča** - v teh primerih je potrebno priznati lastniku služčega zemljišča določena upravičenja, da se brani pred povečano in spremenjeno obremenitvijo.<sup>30</sup> V primerih,

<sup>26</sup> Iz sodbe Okrožnega sodišča v Mariboru, opr. št. 629/73, izhaja, da mora v takem primeru takrat, ko služnostni upravičenec zaradi spremembe sredstva bolj obremenjuje nepremičnino, lastniku povrniti škodo zaradi te večje obremenitve. Frantar, nav. delo, str. 233.

<sup>27</sup> VSL sodba II Cp 3358/2013 z dne 7. julija 2014, točka 11: »Tako pred letom 1977, ko se je po služnostni poti na gospodujoče zemljišče vozilo z ročnim vozičkom, kot po letu 1977, ko se je vozilo tudi z motornimi vozili, se je služnost izvrševala za vse potrebe gospodujočih nepremičnin – stavbe in zemljišča. Do spremenjenega načina dostopa (z motornimi vozili) je prišlo zaradi tehničnega napredka – sprememb, ki jih je prinesel razvoj. V takem primeru, ko se spremeni uporaba prometnih sredstev, namen služnosti pa ostane isti, ustaljena sodna praksa šteje, da ne gre za razširitev služnosti. Služnost je bila torej priposestvovana že v času, ko se je na gospodujoče zemljišče hodilo peš in vozilo z ročnimi vozički; dejstvo, da danes ta služnostna pravica vključuje vožnjo z motornimi vozili, ni posledica širitve služnosti, ampak posledica tehničnega napredka. Zaradi razvojnih sprememb služnosti ni mogoče omejevati samo na določene vrste vozil (ročne vozičke). Bistveno je, da so se tako pred letom 1977 kot po njem izvajale vožnje za vse potrebe gospodujočega zemljišča; v vsakem obdobju z vozili, ki jih je tehnični razvoj omogočal in so bila lastnikom gospodujočega zemljišča dostopna. Namen služnosti je bil ves čas isti.«

<sup>28</sup> Žuvela, nav. delo, str. 232, kjer omenja sodbo Okrožnega sodišča v Splitu, GŽ-2025/-76.

<sup>29</sup> PPLj. 1983/13, Frantar, nav. delo, str. 233; Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 473, in tam navajana avstrijska sodna praksa.

<sup>30</sup> Frantar, nav. delo, str. 209, v zvezi s tem opozarja na mnenje občne seje Vrhovnega sodišča Slovenije z dne 24. in 25. junija 1975: »Uporaba modernih prometnih sredstev in mehanizacije ne pomeni razširitve služnosti pod naslednjimi pogoji:

»Namen uporabe gospodujočega zemljišča, ki je bil določen v ustanovitvenem aktu v času ustanovitve služnosti, mora ostati isti. Za spremembo namena gre zlasti takrat, kadar se spremeni kultura zemljišča, ko se prej izključno kmetijsko zemljišče sedaj uporablja za turizem, obrt, če postane stavbno zemljišče ipd. Sodišče bo moralo v vsakem konkretnem primeru ugotavljati, ali se moderno prometno sredstvo uporablja za isti namen kot prejšnje vozilo.

Pot mora biti dovolj utrjena in dovolj široka oziroma mora biti takšne kvalitete, da brez škode prenese novo obremenitev, ne da bi bila potrebna posebna ureditev poti.

Od konkretnega primera bo odvisno upoštevanje še dodatnih kriterijev. Pri upoštevanju dodatnih kriterijev bo vodilo načelo iz pravnega pravila par. 484 ODZ ter načelo poštenja. S pomočjo teh načel bo sodišče ugotovilo, ali je novo breme služnostni zavezanec dolžan nositi ali ne in ali sploh gre za težja bremena ali ne. Pri tem pridejo zlasti v poštev vrsta vozila, pogostost voženj, včasih pa tudi druge nevspečnosti kot npr. hrup, pretiran smrad, povečana nevarnost za ljudi ali živali oziroma za služčee zemljišče samo.

S stališča procesa takšna rešitev pomeni naslednje:

kjer je bila dovoljena sprememba sredstva z vprega na motorno vozilo za potrebe dostave blaga, selitve ipd., je bilo poudarjeno, da mora obseg uporabe ostati enak in razširitev na vsakršno vozilo (osebni avtomobili, mopedi, tovornjaki) ni dovoljena.<sup>31</sup> Tudi avstrijska teorija in sodna praksa poudarjata, da v primerih tehničnega napredka ne gre za razširitev služnosti in da paragraf 484 ABGB ne prepoveduje spremembe kot take, temveč prepoveduje večjo obremenitev: tako npr. ne gre za razširitev, če konjsko vprego zamenja traktor, gre pa za razširitev, če traktor zamenja traktor s prikolico.<sup>32</sup>

### 1.3. Institut razširjanja služnosti v novejši sodni praksi

Vprašanje razširjanja služnosti je obravnavano tudi v novejši slovenski sodni praksi. Tako kot v teoriji in starejši sodni praksi je tudi tu skupni imenovalec sodnih odločb, da sprememba in razširitev služnosti pomenita novo služnost in da za razširitev služnosti ne gre zgolj v primeru tehničnega napredka sredstev, ki jih uporablja upravičenec, pod pogojem, da se vsebina služnosti in namen služnosti ne spremenita. Sodišča so večkrat poudarila tudi, da je potrebno pri tej presoji upoštevati konkretne okoliščine vsakega posameznega primera.

V sklepu I Cp 1620/99 z dne 20. decembra 2000 je npr. Višje sodišče v Ljubljani pojasnilo, da v kolikor se je sporna pot prej res uporabljala le za pešhojo in občasne vožnje s traktorjem, sedaj pa vsakodnevno vozi po tej trasi kamion s cisterno za odvoz mleka, potem to lahko pomeni nedopustno razširitev služnostne pravice, v kolikor je bila ta v priposestvovalni dobi ugotovljena le za pešhojo in občasne prevoze za gospodarske potrebe kmetije z osebnim vozilom oziroma traktorjem.

Za nedovoljeno razširitev služnosti je Višje sodišče v Ljubljani v sodbi z dne 28. oktobra 2015 (I Cp 1549/2015) opredelilo tudi posege izven trase poti in povedalo, da je sodišče prve stopnje utemeljeno odločilo, da sta toženca dolžna služno pot zožiti na širino 3 m ter opustiti vsakršne vožnje in druga poseganja na zemljišče izven 3 metrske širine služnostne poti.

---

Če sodišče v pravdi ugotovi, da po gornjih kriterijih ne gre za razširitev služnosti, bo samo določilo glede na konkretni zahtevek (konfesorni ali negatorni). Če pa bo sodišče ugotovilo, da gre za razširitev služnosti, tožnik pa bo v tožbenem zahtevku zahteval ugotovitev obstoja takšne služnosti, bo pravdno sodišče moralo tožbeni zahtevek zavrniti. Tožnik bo moral v nepravdnem postopku po pravnih pravilih o zasilnih poteh predlagati, da naj se dovoli razširitev služnosti.« Glej tudi Okrožno sodišče Novo mesto, opr. št. Gž 285/72; Frantar, nav. delo, str. 233.

<sup>31</sup> VS Slovenije, Rev. 34/74, Frantar, nav. delo, str. 233. Glej tudi Schellhammer, Sachenrecht nach Anspruchsanlagen, C.F. Müller, Heidelberg 2009, str. 251.

<sup>32</sup> Koch v Koziol, Bydlinsky, Bollenberger, nav. delo, str. 473, in tam navajana praksa avstrijskih sodišč.



Vrhovno sodišče RS je v sodbi z dne 4. oktobra 2007 (II Ips 461/2005) poudarilo, da se je toženčevo (tj. upravičenčevo) zemljišče dejansko in pravno **spremenilo iz kmetijskega zemljišča v stavbno, zaradi česar je služnost, ki jo je pričel izvajati toženec, nova služnost, ki nima povezave s prejšnjo izvajano služnostjo**. Sprememba vsebine do tedaj izvrševane služnosti pomeni nastanek povsem nove služnosti, glede katere tožeča stranka utemeljeno zahteva varstvo svoje lastninske pravice. Dodalo je, da ni mogoče sprejeti revizijske teze, po kateri uporaba osebnega avtomobila namesto konjske vprege in vozov, s katerimi so pravni predniki toženca in drugi vaščani vozili po sporni poti, pomeni le spremembo izvrševanja služnostne pravice vožnje. Po mnenju sodišča bi **sklicevanje na moderna prometna sredstva obveljalo le tedaj, če bi se vsebina služnosti ne spremenila**. Sklenilo je, da predlagano širše tolmačenje sporne služnostne pravice ne prihaja v poštev in toženec torej ne more v tej pravdi izsiliti nastanka nove služnosti.

Podobno stališče je Vrhovno sodišče RS zavzelo že deset let pred tem v zadevi **II Ips 14/97**, kjer je v sodbi z dne 13. maja 1998 poudarilo, da načelo, da je treba služnosti izvrševati na način, ki najmanj obremenjuje služno stvar, upošteva tudi ustaljena sodna praksa, ki šteje, da uporaba modernih prometnih sredstev in mehanizacije ne pomeni razširitve služnosti, toda **s pogojem, da mora namen služnosti ostati isti**. V zvezi s tem je navedlo, da služnost voženj za potrebe stavbnega zemljišča pomeni za služneče zemljišče večjo obremenitev kot v primeru, da se gospodujoče zemljišče uporablja le za kmetijsko obdelavo in se le občasno vozi preko njega.

Nekaj dni kasneje se je Vrhovno sodišče do tega vprašanja ob nekoliko drugačnem dejanskem stanju (sprememba dela gospodujočega zemljišča iz travnika v vinograd) v sklepu **II Ips 621/96** z dne 18. maja 1998 dodatno opredelilo takole in poudarilo **pomen dejanskih okoliščin vsakokratnega primera**: »Ni ... sprejemljivo apriorno stališče, da sprememba kmetijske kulture gospodujočega zemljišča - travnik v vinograd že sama po sebi pomeni širitev služnosti. Celo pri isti vrsti kulture je mogoča ekstenzivna ali intenzivna obdelava (na primer obdelava travnika z enoletno košnjo brez gnojenja ali s spomladanskim brananjem, košnja štirikrat na leto in s štirikratnim gnojenjem, klasičnim spravlom - sušenjem pokošenega ali siliranjem v balah itd.), kar terja manjšo ali večjo obremenitev služnega zemljišča. Intenzivna obdelava travnika lahko pomeni celo večjo obremenitev kot pa ekstenzivna obdelava vinograda. Tako se pokaže, da je presoja o tu spornem vprašanju odvisna predvsem od ugotovljenih dejanskih okoliščin, se pravi, v kakšnem obsegu se je služnost dejansko izvajala za obdelavo travnika in vinograda, pri čemer pa seveda sleherne spremembe v pogostosti voženj in hoje ni mogoče šteti že kot odločilnih za prepričanje, da gre za širitev služnosti. Omenjena primerjava glede ekstenzivnega in intenzivnega obdelovanja govori namreč za pravkar opisano stališče... Zato je potrebno za odločanje na tej podlagi ugotoviti dejanske okoliščine, ki opredeljujejo način in obseg izvrševanja služnosti in

nato ob razumnem upoštevanju načela restrikcije (stvarna služnost se izvršuje na način, ki najmanj obremenjuje služno stvar - prvi odstavek 50. člena ZTLR) presoditi, ali pomeni ugotovljeno izvajanje služnosti njeno širitev ali ne v primerjavi s poprej, pred spremembo kulture gospodujočega zemljišča izvajano. To je pot za pravilno uporabo omenjenih zakonskih določb, ki pa je sodišče druge stopnje ni ubralo.«

V zvezi s tehničnim napredkom je npr. Višje sodišče v Ljubljani v sklepu **I Cp 3408/2013** z dne 19. februarja 2014 zapisalo, da ne gre za širitev služnosti, če je razvoj prevoznih sredstev terjal drugačno obremenitev služečega zemljišča ali drugačen način izvrševanja te služnosti. V času živinskih vpreg je bila očitno obremenitev služečega zemljišča manjša in tudi drugačna, kot sedaj z vožnjo večjih in hitrejših vozil. Kljub temu pa takšen napredek ne pomeni širitve služnosti v pravem pomenu izraza in prehod iz enega na drugo prevozno sredstvo ne pomeni prekinitve kontinuitete izvrševanja ene in iste stvarne služnosti poti.

Enako stališče je Višje sodišče v Ljubljani zavzelo tudi v sodbi **II Cp 3358/2013** z dne 7. maja 2014, kjer je zapisalo, da je do spremenjenega načina dostopa (z motornimi vozili) prišlo zaradi tehničnega napredka – sprememb, ki jih je prinesel razvoj, in pojasnilo, da v takem primeru, ko se spremeni uporaba prometnih sredstev, namen služnosti pa ostane isti, ne gre za razširitev služnosti. Služnost je bila torej priposestvana že času, ko se je na gospodujoče zemljišče hodilo peš in vozilo z ročnimi vozički; dejstvo, da danes ta služnostna pravica vključuje vožnjo z motornimi vozili, ni posledica širitve služnosti, ampak posledica tehničnega napredka.

V tem smislu je v sklepu **II Cp 640/2012** z dne 14. novembra 2012 Višje sodišče v Ljubljani s sklicevanjem na starejšo sodno prakso poudarilo tudi, da zaradi uporabe novejših kmetijske mehanizacije obseg služnosti oziroma bremena služečega zemljišča ni povečan ob presoji, ali je pot dovolj utrjena in široka, oziroma take kvalitete, da brez škode prenese novo obremenitev, ali se moderna kmetijska mehanizacija uporablja za isti namen kot prejšnja vozila, kot tudi druge okoliščine (oziroma nevšečnosti) primera. Zapisalo je, da je neutemeljena pritožbena navedba, da se služnostna pravica zaradi novejših strojev, ki so tudi večji, avtomatično širi, in pojasnilo, da se **zadevna širitev služnosti presoja v vsakem konkretnem primeru posebej, ob upoštevanju vseh okoliščin.**

Tudi v sodbi z dne 14. maja 2014 (**II Cp 2877/2013**) je Višje sodišče v Ljubljani obravnavalo razširitev služnosti glede na naravo s strani upravičenca uporabljanih kmetijskih strojev in priključkov. Povedalo je, da je prvostopenjsko sodišče ugotovilo, da je tožnikom uspelo dokazati priposestvanje služnosti z manjšimi kmetijskimi stroji in priključki, glede večjih, širših in zmogljivejših strojev, ki so bili kupljeni zaradi uvedbe

intenzivne vzreje krav zaradi oddaje mleka, pa je sodišče pravilno ugotovilo nedovoljeno širitev služnosti poti. Pojasnilo je, da **mora namen uporabe gospodujočega zemljišča ostati isti**. Tega pa prvostopno sodišče ni ugotovilo, temveč je, ravno obratno, ugotovilo, da so tožniki obseg kmetovanja bistveno povečali in da služnost v povečanem obsegu ni bila priposestovana. Moderna sredstva, ki jih uporablja tožeča stranka, se ne uporabljajo za isti namen, kot so se uporabljala prejšnja vozila. Zato je ugotovitev prvostopenjskega sodišča o nedovoljeni razširitvi služnosti in posledično o zavrnitvi zahtevka, ki se nanaša na nedovoljeno širitev služnosti (velikost kmetijskih strojev in širina poti), po mnenju Višjega sodišča v Ljubljani pravilna.

Podobno presojo je Višje sodišče v Ljubljani opravilo tudi v sodbi in sklepu **I Cp 2779/2015** z dne 23. marca 2016, kjer je s sklicevanjem na obstoječo sodno prakso (VS RS II Ips 344/1998 z dne 12. maja 1999 in VSL II Cp 2877/2013 z dne 14. maja 2014) poudarilo, **da razširitev služnosti lahko pomeni že nesorazmerno povečanje števila voženj** v primerjavi s tistimi, ki so se opravljale v priposestovalni dobi, ter dodalo, da so za oceno, **ali gre za razvojne spremembe, ki ne pomenijo nedopustne razširitve služnosti, ali za razširitev služnosti, odločilne ugotovitve, ali je namen uporabe gospodujočega zemljišča ostal isti in ali obremenitev služečega zemljišča ni (bistveno) povečana.**

Višje sodišče v Ljubljani je vprašanje razvojnih sprememb v kontekstu razširitve služnosti obravnavalo tudi v sodbi in sklepu **I Cp 1892/2016** z dne 31. avgusta 2016. Pojasnilo je, da je sodišče prve stopnje ugotovilo, da je tožnik v obdobju od leta 1975 do 1995 po sporni poti vozil z vedno večjimi traktorji, avtomobili in kamioni, ampak je to pripisalo tehničnemu napredku, ne pa zlorabi, ter da je zavzelo stališče, da uporaba vozil, ki jih omogoča tehnični razvoj, ob nespremenjeni frekventnosti voženj in istem namenu služnosti, ne pomeni širitve služnosti. Po mnenju Višjega sodišča v Ljubljani to stališče temelji na pravilnih materialnopravnih stališčih. Iz narave služnostne pravice, ki predstavlja omejitev lastninske pravice lastnika služeče nepremičnine, izhaja, da jo je treba izvrševati obzirno in samo v obsegu, ki ustreza njeni vsebini. Od tod izvira tudi zahteva po utesnjevanju služnosti, kolikor dopuščata njena narava in namen, po drugi strani pa je treba z vidika položaja lastnika gospodujočega zemljišča upoštevati, da nove potrebe gospodujočega zemljišča (širitev kmetije) same po sebi še ne povzročijo razširitve služnosti. S sklicevanjem na obstoječo sodno prakso (VSL I Cp 2779/2015 z dne 23. marca 2016, VS RS II Ips 344/1998 z dne 12. maja 1999 in VSL II Cp 2877/2013 z dne 14. maja 2014) je Višje sodišče v Ljubljani poudarilo, **da so za oceno, ali gre za razvojne spremembe, ki ne pomenijo nedopustne razširitve služnosti, ali za razširitev služnosti, zato odločilne ugotovitve, ali je namen uporabe gospodujočega zemljišča ostal isti in ali obremenitev služečega zemljišča ni (bistveno) povečana.**

Zadnja dostopna odločba, v kateri so naša sodišča obravnavala vprašanje razširitve služnosti, je sklep Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 2861/2016 z dne 17. februarja 2017. V njem je sodišče poudarilo, da mora sodišče pri presoji, ali je bila stvarna služnost vožnje z vsemi vozili priposestvomana, ugotoviti, ali se je služnost dejansko izvrševala z različnimi vozili (voz, avto, traktor, tovornjak ...) celotno dobo, potrebno za priposestvanje, razen če je drugačen način izvrševanja posledica tehničnega napredka (modernejša prevozno sredstvo) in se moderno prometno sredstvo uporablja za isti namen kot prejšnje vozilo. V konkretnem primeru je sodišče ugotovilo, da so bile potrebe različne – kmetovanje, gradnja hiše, osebne potrebe, torej se vsa modernejša prometna sredstva niso uporabljala za isti namen.

#### 1.4. Aplikacija teorije in sodne prakse na obravnavani primer

Če navedena splošna pravila in stališča sodne prakse o izvrševanju in razširitvi služnosti apliciramo na primer načrtovanega posega rekonstrukcije daljnovoda Beričevo-Divača, lahko ugotovimo, da bi šlo pri tem posegu nedvomno za razširitev služnosti v smislu zgoraj predstavljene teorije in sodne prakse. Očitno je, da bi načrtovana rekonstrukcija daljnovoda na zemljiščih, kjer služnost že obstaja, pomenila fizično in namensko širitev služnosti (sprememba z 220 kV na 400 kV napetostni nivo; sprememba z enosistemskega na dvosistemski daljnovod; večji, novi stebri z večjimi, novimi temelji na obstoječih ali novih mikrolokacijah (v tem primeru bo šlo torej celo za novo-gradnje); večji pretok električne energije zaradi želje po povečanju prenosnih zmogljivosti elektroenergetskih povezav za prenos električne energije; večje elektromagnetno sevanje z bistvenim povečanjem možnosti obremenitve daljnovoda in s tem gostote magnetnega polja ter z bistvenim povečanjem električne poljske jakosti; večja hrupna obremenitev služeče nepremičnine in sosednjih nepremičnin (stalno brnenje, ki je kot prasketanje še posebej izrazito v slabšem vremenu); nasploh večje vplivno območje daljnovoda; večje porušitveno območje daljnovoda; večji varnostni koridor itd.) in ne bi mogla biti interpretirana zgolj kot posledica razvoja tehničnega sredstva, ki ga služnostni upravičenec uporablja za izvrševanje obstoječe služnosti. Z načrtovanim posegom bi se obremenitev služečih nepremičnin brez dvoma bistveno povečala – povečanje elektromagnetnega sevanja, zvočna in vizualna polucija, povečanje porušitvenega in drugega vplivnega območja itd. O razsežnosti rekonstrukcije prenosnega omrežja (pri čemer ne gre zgolj za obnovo obstoječega, temveč celo za postavitve novega omrežja) priča tudi to, da jo je v prostor potrebno umestiti z DPN, pripraviti je potrebno okoljsko poročilo in različne strokovne podlage o vplivih na okolje, za gradnjo bo potrebno pridobiti gradbeno dovoljenje itd. Poleg tega tudi ni zanemarljivo, da gre v primeru služnosti za potrebe daljnovodov že v osnovi za stalno in intenzivno obremenitev služečega zemljišča (in sosednjih zemljišč). Razširitev služnosti, za kar bi torej šlo v primeru opisane rekonstrukcije daljnovoda, bi zahtevala bodisi novo

pravno poslovno aktivnost služnostnega zavezanca in služnostnega upravičenca bodisi novo ustanovitev služnosti v javno korist ali drug razlaščujoč poseg z izdajo odločbe pristojnega organa. Načrtovane rekonstrukcije se torej v okviru morebitnih obstoječih služnosti pravno ne da izvesti.

Zgornji sklep potrjuje tudi novejša sodna praksa, ki se je v zadnjem desetletju že večkrat izrekla prav o značilnostih ukrepa rekonstrukcije daljnovodov in tovrsten ukrep izrecno opredelila kot razširitev služnosti. Celo bistveno manjši posegi od načrtovanih v primeru rekonstrukcije daljnovoda Beričevo-Divača so bili opredeljeni za razširitev služnosti.

Višje sodišče v Ljubljani je tako v sodbi z dne 5. decembra 2015 (**VSL sodba II Cp 2650/2015**) v zvezi z navedbami odgovora na pritožbo o rekonstrukciji daljnovoda pojasnilo, da je s to sodbo odločeno le o obstoju služnosti v obsegu, v kakršnem se je izvrševala že doslej (in zato sodba rekonstrukcije daljnovoda ne obravnava).

Tudi iz sodbe in sklepa Višjega sodišča v Kopru z dne 20. marca 2007 (**VSK sodba in sklep I Cp 1313/2006**) nedvomno izhaja, da predstavlja obnova oziroma rekonstrukcija daljnovoda razširitev služnosti (zaradi povečanega varnostnega koridorja, vplivnega območja daljnovoda, porušitvenega območja višjih drogov). Pojasnjeno je, da je prvostopenjsko sodišče ugotovilo, da sta se z novim daljnovodom oz. njegovo obnovo (načrtovana je bila sprememba z 10kV na 20kV daljnovod, a naj bi po navedbah toženca bila ohranjena 10kV napetost in ni šlo za gradnjo novega daljnovoda, temveč za izvedbo del na obstoječem daljnovodu tako, da so bili postavljeni novi, višji in varnejši drogov; iz opisa v sodbi in sklepu izhaja, da so bili ti prej leseni, sedaj pa so kovinski) povečala varnostni pas in meja prevrnitve. Povečane so določene varnostne razdalje, kar je posledica novih, večjih in višjih kovinskih drogov. Varnostna oddaljenost od trase vodnika daljnovoda se je povečala, ta znaša do za vozila dostopnih mest 5 m, za nedostopna mesta stavb (streha, dimnik...) pa znaša 3 m. S pomočjo izvedencev za elektro in gradbeno stroko je prvostopenjsko sodišče tako ugotovilo povečanje tako imenovanega vplivnega območja daljnovoda, ki se je povečalo skupno za 5,2 m, glede na dolžino za 514,80 m<sup>2</sup>. Izvedenec je posledično zaključil, da je tržna vrednost tega območja (to je bilo namreč osrednje vprašanje v tem primeru, medtem ko vprašanje, da gre za razširitev služnosti, ni bilo sporno) zmanjšana za 50 %, pri tem pa upošteval tudi prodajo in s tem povezano razmerje na trgu nepremičnin. Na tožnikovo pritožbo je višje sodišče ugotovilo tudi, da prvostopenjsko sodišče napačno ni upoštevalo zmanjšanja vrednosti drugih tožnikovih parcel, na katere se je zaradi rekonstrukcije raztegnilo vplivno območje daljnovoda.

Višje sodišče v Kopru je rekonstrukcijo daljnovoda in njen pomen pri opredelitvi upravičenj služnostnega zavezanca obravnavalo tudi v sodbi z dne 12. oktobra 2011 (**VSK**